

United States Holocaust Memorial Museum

Interview with Stasys Švenčionas
RG-50.473*0213

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Norėjau paprašyti, kad prisistatytumėte. Koks jūsų vardas ir pavardė?
Stasys Švenčionas: Stasys Švenčionas.
Alicija Žukauskaitė: Kuriais metais esate gimęs?
Stasys Švenčionas: 1923.
Alicija Žukauskaitė: Ir kur?
Stasys Švenčionas: Panevėžio rajone, Subačiaus valsčiuje, Prūselių kaime.
Alicija Žukauskaitė: Koks artimiausias miestas buvo?
Stasys Švenčionas: Gelažiai, bažnytkaimis, miestelis, kokie trys kilometrai.
Alicija Žukauskaitė: Kai prasidėjo karas, kur jūs buvot?
Stasys Švenčionas: Namuose buvom. Ir buvom išbėgę. Bet pas mus fronto nebuvo. Tik už 9 km.
Alicija Žukauskaitė: Sakykit, ar jūs žinojot, kad bus karas?
Stasys Švenčionas: Žinojom, nujautėm.
Alicija Žukauskaitė: Ar jūs kaip nors ruošėtės?
Stasys Švenčionas: Slapstėmės, iš namų išeidavom. Bet pas mus fronto nebuvo. Vokiečiai pravažiavo motociklais.
Alicija Žukauskaitė: Kas buvo, kai karas prasidėjo?
Stasys Švenčionas: Mes laukėm, kad vokiečiai ateis. Greitai užėjo, pravažiavo, susirėmimo nebuvo.
Alicija Žukauskaitė: O kodėl jūs laukėt, kad vokiečiai ateitų?
Stasys Švenčionas: Dėl to, kad žmones pradėjo vežti (į Sibirą). Pradėjo vežti, žudyti.
Alicija Žukauskaitė: Vežti į kur?
Stasys Švenčionas: Sibirą. Į vagonus. 1941 metais daug išvežė.
Alicija Žukauskaitė: Kai atėjo vokiečiai, kas tada?
Stasys Švenčionas: Dirbom žemę, ūkininkavom.
Alicija Žukauskaitė: Pačios pirmos karo dienos, ką jūs prisimenate?
Stasys Švenčionas: Namuose buvom, ūkininkavom.
Alicija Žukauskaitė: Ar jūsų krašte buvo sukilimas?
Stasys Švenčionas: Šauliai susiorganizavo, tada ir sukilimas buvo. Norėjo žmones vežti, tai mes pastojom (kelią), aš pats dalyvavau, kaip karys savanoris. Tada mes susiorganizavom, neišvežė žmonių, išgelbėjom. 16 km nuo stoties...
Alicija Žukauskaitė: Tai čia dar prieš vokiečiams ateinant?
Stasys Švenčionas: Prieš vokiečiams ateinant. Tada toks susirėmimas buvo.
Alicija Žukauskaitė: Jūs sakot, mes pastojom kelią. Kiek žmonių buvo, tu mes?
Stasys Švenčionas: Apie 25. Šauliai. Šaulių vadas buvo, mes prisidėjom prie šaulių. Išgelbėjom žmones nuo vežimo 1941 metais.
Alicija Žukauskaitė: Kai prasidėjo karas, kai atėjo vokiečiai, ar tas jūsų būrys dar kažką darė?
Stasys Švenčionas: Kiti stojo į baltaraiščius. Aš tai ne, aš ūkyje dirbau. Baltaraiščiai vokiečiams talkininkavo.
Alicija Žukauskaitė: O kaip suprasti – vokiečiams talkininkavo?
Stasys Švenčionas: Pagalbinė policija palaikyti tvarkai.
Alicija Žukauskaitė: Tai tie patys, kurie dalyvavo sukilime?
Stasys Švenčionas: Tie patys?
Alicija Žukauskaitė: O jūs pats ar turėjote baltą raištį?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Stasys Švenčionas: Ne, aš nėjau prie jų, tėvo ūkyje dirbau.
Alicija Žukauskaitė: Aš kalbu apie pirmąsias karo dienas. Ar jūs visi turėjote baltus raiščius?
Stasys Švenčionas: Ne, nevisi. Kurie tarnavo pagalbinėje policijoje, tie turėjo.
Alicija Žukauskaitė: Ar ant tų baltų raiščių buvo kas nors užrašyta?
Stasys Švenčionas: Pagalbinė policija.
Alicija Žukauskaitė: Kiek jų buvo?
Stasys Švenčionas: Gal kokį dešimt... Iš viso mūsų būrys buvo gal 25.
Alicija Žukauskaitė: Jūs sakot – kurie ėjo. Ar juos kas nors kvietė? Ar jus kvietė eiti į tą pagalbinį būrį?
Stasys Švenčionas: Ne, nekvieta, jie patys ėjo. Aš pats nėjau, jie patys ėjo.
Alicija Žukauskaitė: Ką jie ketino daryti?
Stasys Švenčionas: Palaikyti tvarką, kad nerabavotų, neplėšikautų. Karo laikas. Vokiečiai skaitė, kad tai pagalbinė policija. Rokišky neprisimenu, kiek užrašyta buvo.
Alicija Žukauskaitė: Jūs sakėt, kad iš jūsų būrio dešimt žmonių buvo.
Stasys Švenčionas: Apie dešimt.
Alicija Žukauskaitė: Ar jų pavardes prisimenate?
Stasys Švenčionas: Ne, neprisiminsiu. Tik žinau, kad iš mūsų būrio. Mūsų būrys buvo šaulių būrys.
Alicija Žukauskaitė: Ar jie buvo su uniformom?
Stasys Švenčionas: Ne, be uniformų, tik balti raiščiai buvo.
Alicija Žukauskaitė: Ar ginklus turėjo?
Stasys Švenčionas: Turėjo. Rusiškų.
Alicija Žukauskaitė: Ką jie dar darė, ta pagalbinė policija?
Stasys Švenčionas: Tvarką palaikė. Rusai bėgdami plėšikavo, rabavojo.
Alicija Žukauskaitė: Kiek laiko jie buvo su baltais raiščiais?
Stasys Švenčionas: Vokiečių frontas nuėjo toliau... Gal kokį mėnesį, tikrai negaliu pasakyti, neatsimenu...
Alicija Žukauskaitė: Ar jūsų kaime gyveno žydai?
Stasys Švenčionas: Ne, negyveno. Miestelyje buvo trys šeimos. Gelažiuose. 3 km nuo mūsų, bažnytkaimis.
Alicija Žukauskaitė: Kas paskui su jais atsitiko?
Stasys Švenčionas: Vokiečiai paėmė ir vežė Kupiškį sušaudyti. Žydus, komunistus. Mūsų kaime vienas komunistas buvo, Gelažiuose vienas komunistas buvo. Paėmė, surinko, Kupiškyje sušaudė.
Alicija Žukauskaitė: O iš kur jūs žinote, kad juos sušaudė?
Stasys Švenčionas: Žmonės pasakė. Išvežė ir nebegrižo. Žmonės matė.
Alicija Žukauskaitė: O jūs pats matėt, kaip juos surinko ir išvežė?
Stasys Švenčionas: Matyt aš nemačiau, bet pasakė iš mūsų būrio, iš šaulių, iš baltaraiščių. Jie tuos žydus surinko ir komunistus, pridavė vokiečiams. Mūsų kaime vienas komunistas buvo, Gelažių apylinkėje irgi vienas komunistas buvo. Žydus irgi išvežė iš miestelio. Gal trys šeimos buvo.
Alicija Žukauskaitė: Jūs sakot – buvo vienas komunistas jūsų kaime. O koks nors vienas baltaraištis buvo?
Stasys Švenčionas: Buvo, buvo.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Alicija Žukauskaitė: Balčiūnas, prisimčiau pavardę. Paskui... Rapšys Vladas buvo. Daugiau neatsimenu.

Alicija Žukauskaitė: Ar jūs juos matydavote su baltai raiščiais?

Stasys Švenčionas: Matydavau.

Alicija Žukauskaitė: O iš kur jūs žinote, kad jie tuos žydus pridavė?

Stasys Švenčionas: Jie patys sakė. Sakė, kad buvo įsakymas surinkti. Vokiečiams pridavė. Išvežė Kupiškį, ir ten juos visus sušaudė.

Alicija Žukauskaitė: O ką dar jie pasakojo?

Stasys Švenčionas: Daugiau neatsimenu... Tik žinau, kad vieną komunistą iš mūsų kaimo išvedė. Toks viršaitis, kuris labai sovietų valdžios laukė, buvo komunistas.

Alicija Žukauskaitė: O koks buvo didesnis miestas arčiau, Panevėžys ar Kupiškis?

Stasys Švenčionas: Kupiškis buvo už 20 km, o Panevėžys 30 km. O šitas Subačius, kur žmonės vežė, į vagonus krovė, 16 km buvo.

Alicija Žukauskaitė: Jūs taip įdomiai pasakėte – tie baltaraiščiai. Tai čia gerai ar blogai, kad baltaraiščiai?

Stasys Švenčionas: Tai čia vokiečių pagalbinė policija skaitėsi. Ir užrašyta buvo (gerai neatsimenu) – pagalbinė policija. Tada policijos nebebuvo, karo laikas, viską tvarkė šauliai, sukilėliai.

Alicija Žukauskaitė: Ar jie gavo kokį nors atlygį iš vokiečių?

Stasys Švenčionas: Ne, nieko negavo... Savanoriai... Aš pats karys savanoris esu. Aš ir bilietą turiu „Karys savanoris“.

Alicija Žukauskaitė: O jums pačiam teko girdėti iš baltaraiščių, kaip jie nuvarė žydus ir ką ten su jais darė?

Stasys Švenčionas: Pridavė vokiečiams. Vokiečiai šaudė.

Alicija Žukauskaitė: O baltaraiščiai šaudė?

Stasys Švenčionas: Balčiūnas. Kazimieras Balčiūnas. Jis mūsų partijoje buvo, mūsų grupėje. Jis šaudė Panevėžio girioje. Paskui jis nepapuošė nei į kalėjimą, nei į lagerį, bet paskui jis žuvo, avarijoje žuvo. Kraujas už kraują. Jis šaudė. Jis man sakydavo – petį skauda nuo šaudymo.

Alicija Žukauskaitė: O jūs pats girdėjote, kad jam petį skauda?

Stasys Švenčionas: Jo, jo...

Alicija Žukauskaitė: Ar jis gavo už tai kokį atlygį?

Stasys Švenčionas: Žydų turto paimdavo. Ar teko girdėti, kiek mašinom vežė žydų į Žaliąją girią? Ten yra šaudymo vieta, dabar aptverta, paminklas yra. Kupiškyje kitus šaudė. Daugiausia šaudė Panevėžyje, Žaliojoje girioje. Mes kai važiuodavome iš namų į Panevėžį, tai vien miško 12 kilometrų. Tai su arkliais tris valandas važiuoji. Mums iki Panevėžio buvo 30 km, iki Kupiškio 20 km.

Alicija Žukauskaitė: Kai jūs važiuodavote į Panevėžį, ar teko girdėti šūvius ar ką nors?

Stasys Švenčionas: Ne, tuo laiku neteko važiuoti, neramus laikas buvo, iš Panevėžio mašinom šaudymui žmonės vežė.

Alicija Žukauskaitė: O tas jūsų kaimynas?

Stasys Švenčionas: Kazys Balčiūnas.

Alicija Žukauskaitė: Sakykit, tas Kazys Balčiūnas koks jis buvo? Ar jis buvo rimtas vyras ar koks pijokas?

Stasys Švenčionas: Ne, ne, buvo rimtas vyras. Žydų turto gaudavo, auksinių...

Alicija Žukauskaitė: O jūs matėte kokio nors žydų turto pas jį?

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.

Stasys Švenčionas: Ne, nemačiau, mes nesidomėjom tuo turto.
Alicija Žukauskaitė: O iš kur jūs žinojote, kad Balčiūnas tą turtą gauna?
Stasys Švenčionas: Taigi visi, kurie šaudė, gaudavo. Kurie šaudė, susirinkdavo...
Alicija Žukauskaitė: Iš kur jūs žinojote?
Stasys Švenčionas: Taigi patys pasisakydavo. Auksinių gavom, turto gavom... Bagoti žydai atvažiuodavo...
Alicija Žukauskaitė: Tai Balčiūnas pats pasisakydavo, kad gaudavo turto?
Stasys Švenčionas: Jo, jo. Matai, mes paskui papuolėm į lagerį. Mes, sukilimo dalyviai, paskui papuolėm į lagerį, paėmė lagerin, nuteisė, o jis išsisuko, slapstėsi, bet paskui avarijoje žuvo. Jis sakydavo, man petį skauda nuo šaudymo. Matot, kokių būna žmonių.
Alicija Žukauskaitė: O jis pasakojo, ką jis šaudė – moteris, vaikus?
Stasys Švenčionas: Ne, nepasakojo. Suvarydavo į duobę ir šaudydavo. Ten klaikęs vaizdai buvo. Ar buvot užvažiavę į tą girią?
Alicija Žukauskaitė: Nebuvau, bet užvažiuosiu.
Stasys Švenčionas: Kai išvažiuosite iš Panevėžio, tai ten yra rodyklės, viskas... Kur tie kapai yra.
Alicija Žukauskaitė: O tas kitas, kuris šaudė?
Stasys Švenčionas: Kiela... Gelažių miestelyje gyveno, vardo neatsimenu.
Alicija Žukauskaitė: O tas Kiela pasakojo ką nors?
Stasys Švenčionas: Jis nieko nepasakojo, bet jis su Balčiūnu šaudė. Abu šaudė.
Alicija Žukauskaitė: O Kiela šaudė Panevėžy?
Stasys Švenčionas: Panevėžy šaudė.
Alicija Žukauskaitė: Kai jie grįždavo iš šaudymo, ar jūs žinojote, kad jie grįžta iš šaudymo?
Stasys Švenčionas: Ne, jie gyveno toliau, kitam kaime, tik sakydavo – petys skauda.
Alicija Žukauskaitė: O jūs pats girdėjote „petys skauda“?
Stasys Švenčionas: Ne, mano tėvas girdėjo. Tėvas, važiuodamas iš Panevėžio, parveždavo iki mūsų kaimo, tai tas ir sakydavo, pasakodavo.
Alicija Žukauskaitė: Ar tai buvo, kai vyko šaudymai, ar vėliau?
Stasys Švenčionas: Kai vyko.
Alicija Žukauskaitė: Ar jūsų kaimas didelis buvo, vidutiniškas ar mažas?
Stasys Švenčionas: Didelis.
Alicija Žukauskaitė: O žmonės žinojo, kad tas Balčiūnas šaudė?
Stasys Švenčionas: Žinojo.
Alicija Žukauskaitė: Ir kaip žmonės reagavo?
Stasys Švenčionas: Visi sakydavo, kad blogai yra, negerai. Atsirado, ir iš lietuvių atsirado tokių...
Alicija Žukauskaitė: Kai Balčiūnas pasakojo, kad turto pasiėmė, ar jūs pats esate tai girdėjęs?
Stasys Švenčionas: Ne, nuo žmonių. Jis man nesigyrė, jo neklausinėjau, bet išgirsti per žmones.
Alicija Žukauskaitė: Kas buvo jūsų būrio vadas?
Stasys Švenčionas: Mažylis.
Alicija Žukauskaitė: Koks jo likimas?
Stasys Švenčionas: Turbūt papuolė į lagerį ir ten žuvo.

The following transcript is the result of a recorded interview. The recording is the primary source document, not this transcript. It has not been checked for spelling nor verified for accuracy. This document should not be quoted or used without first checking it against the interview.

The interview is part of the United States Holocaust Memorial Museum's collection of oral testimonies. Information about access and usage rights can be found in the catalog record.